

Att vara eller inte vara med på idrottsundervisningen, det är frågan!

- En jämförande studie av elever som läser ämnet idrott och hälsa i ordinarie undervisning mot de som läser ämnet i mindre grupp.

Martin Eirefelt Andreas Hellquist

GYMNASTIK- OCH IDROTTSHÖGSKOLAN

Examensarbete 7:2007

Lärarytbildningen: 2003-2007

Seminariehandledare: Suzanne Lundvall

Handledare: Suzanne Lundvall

Sammanfattning

Syfte och frågeställningar

Studiens huvudsyfte har varit att öka kunskapen kring de elever som väljer att inte delta på idrottsundervisningen. Vidare har syftet varit att försöka utläsa skillnader och likheter mellan de elever på en gymnasieskola som läser idrott och hälsa i ordinarie grupp och elever på samma skola som valt att läsa ämnet i mindre grupp.

Utifrån syftet har följande frågeställningar formulerats:

- Hur beskriver gymnasieeleverna i de olika grupperna sina erfarenheter och upplevelser av idrottsundervisningen, motion på fritiden, utbildning och upplevd hälsa?
- Vilka skäl kan enligt läraren till den mindre gruppen finnas till att elever inte deltar i den ordinarie idrottsundervisningen i den undersökta skolan och vad kan göras annorlunda?

Metod

De metoder som valdes utifrån studiens syfte var såväl av kvantitativt som kvalitativt slag. Med en kombination av metoderna såg vi det som en möjlighet att belysa fler aspekter av problemområdet. En enkätstudie har genomförts med 90 gymnasieelever i södra Stockholm. Urvalet bestod av två grupper. 60 elever som deltar i den ordinarie idrottsundervisningen, och 30 som går i gruppen som benämns med namnet idrott och hälsa i mindre grupp. Enkätstudien hade ett totalt bortfall på 38 %. Den kvalitativa intervjun genomfördes med idrottsläraren till dem som läser idrott och hälsa i mindre grupp. I analysen av data användes genomgående en signifikansnivå på 5 %. Spearmans korrelationstest, Chi2-test och Mann Whitney U-test användes för att mäta samband och finna likheter och skillnader mellan de två urvalsgrupperna.

Resultat

Den *mindre gruppen* upplevde idrottsundervisningen, både på gymnasiet och på grundskolan, som mer negativ än den *ordinarie gruppen*. Den största skillnaden mellan grupperna angående upplevelser i idrottsundervisningen kunde ses från tiden i grundskolan, skillnaden är statistiskt säkerställd. Omklädning och duschning är de två största faktorerna till varför eleverna har negativa upplevelser av idrottsämnet. Eleverna i båda grupperna har en positiv inställning till idrott, motion och träning på fritiden. Den *mindre gruppens* elever är mycket mer missnöjda med sitt allmänna hälsotillstånd och sin kropp än den *ordinarie gruppen*. De flesta som väljer bort den vanliga idrotten gör det, enligt respondenten, på grund av psykiska besvär då de på något sätt känner ångest, oro eller ovilja att delta. Idrottsläraren i sig kan vara ett direkt skäl till varför många elever får psykiska besvär med idrottslektionerna.

Slutsats

Vår studie visar att många elever som har möjlighet att delta i idrottsundervisningen ändå väljer av olika anledningar att inte vara med. En förändring av idrottsundervisningen måste göras då den tappar mark mot övriga ämnen och på så sätt förlorar status. Vidare visade denna undersökning att det är främst psykiska orsaker som gör att eleverna inte deltar i undervisningen. Anledningen till att vissa elever känner på detta sätt kunde bero på flera olika faktorer men vi tycker oss se två stora variabler som sticker ut från de övriga. Dessa två är lärarens påverkan och undervisningsformen på den individanpassade idrottsundervisningen.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING	2
1.1 BAKGRUND	2
1.2 TIDIGARE FORSKNING	5
1.3 TEORETISK ANSATS	8
1.4 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	10
2. METOD	11
2.1 METODVAL	11
2.2 URVAL	12
2.3 PROCEDUR	13
2.4 RELIABILITET OCH VALIDITET	14
2.5 EXTERNA OCH INTERNA BORTFALL	15
2.6 DATABEARBETNING	16
3. RESULTAT	16
3.1 HUR BESKRIVER GYMNASIEELEVERNA SINA ERFARENHETER AV IDROTTSUNDERVISNINGEN?	17
3.2 HUR BESKRIVER GYMNASIEELEVERNA SINA ERFARENHETER AV MOTION PÅ FRITIDEN?	22
3.3 UTBILDNING	26
3.4 HUR BESKRIVER GYMNASIEELEVERNA SINA ERFARENHETER AV DERAS UPPLEVDA HÄLSA?	27
3.5 VILKA SKÄL KAN ENLIGT LÄRAREN FINNAS TILL ATT ELEVER INTE DELTAR I DEN ORDINARIE IDROTTSUNDERVISNINGEN I DEN UNDERSÖKTA SKOLAN OCH VAD KAN GÖRAS ANNORLUNDA?	29
3.6 SAMMANFATTNING AV RESULTATET	31
4. DISKUSSION	33
4.1 RESULTAT DISKUTERAS MED HJÄLP AV VÅR TEORETISKA ANSATS	33
4.2 RESULTAT DISKUTERAS MED HJÄLP AV TIDIGARE FORSKNING	35
4.3 VIDARE DISKUSSION KRING VÅRA RESULTAT OCH STUDIEN I STORT	37
4.4 AVSLUTANDE DISKUSSION OCH SLUTSATSER	38
4.5 FÖRSLAG TILL VIDARE FORSKNING	39
5. KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	40
5.1 OTRYCKTA KÄLLOR	40
5.2 TRYCKTA KÄLLOR	40
5.3 ELEKTRONISKA KÄLLOR	41
6. BILAGOR	42
6.1 BILAGA 1. KÄLL- OCH LITTERATURSÖKNING	42
6.2 BILAGA 2. MISSIVBREV	43
6.3 BILAGA 3. ENKÄT TILL URVALET	44
6.4 BILAGA 4. INTERVJUMALL	49

1. Inledning

Vi har alltid känt att det har varit naturligt att röra på sig och ha en aktiv livsstil. Vi har sedan barnsben bedrivit massor av olika idrotter och har alltid känt en naturlig rörelseglädje. Då vi känt denna rörelseglädje har vi tyckt att en av skolans höjdpunkter har varit idrott och hälsa. För många elever är scenariot det omvända och känner inte alls denna glädje till ämnet. När vi som blivande idrottslärare har varit ute på praktik i skolorna har vi stött på bristande motivation hos många elever. Trovärdigheten i anledningarna för att inte vara med på idrottslektionerna kan ibland ifrågasättas och kanske mer kan betraktas som rena bortförklaringar för en annan bakomliggande orsakar. Orsakerna kan vara sociala, kulturella, fysiska eller psykiska. Om vi kan förstå grunden till varför vissa elever väljer bort ämnet så finns möjligheter att vi i framtiden kan bemöta dessa individer på ett helt nytt sätt och kanske förebygga deras negativa syn på fysisk aktivitet. Alla individer är olika och det finns säkert många anledningar som genererar orsaker till bortfallet i ämnet, men om vi kan se tendenser eller likheter hos dessa elever så kan vi kanske fånga upp fler elever i framtiden och på så sätt förebygga ohälsan i samhället. Vi vill med hjälp av enkäter och intervjuer förstå vad som ligger till grund för deras negativa syn på idrott och hälsa. Att hitta samband och se mönster hos dessa och förstå deras rörelsehistoria är vår förhoppning med studien.

1.1 Bakgrund

”Skolans uppgift är att låta varje enskild elev finna sin unika egenart och därigenom kunna delta i samhällslivet genom att ge sitt bästa i ansvarig frihet.”¹

Idrott och hälsa A är ett kärnämne på gymnasiet där kursen följer Läroplanen för de frivilliga skolformerna (Lpf 94). ”Ämnet syftar till att eleverna tillägnar sig sådana kunskaper och erfarenheter så de kan välja att delta i lämpliga fysiska aktiviteter för fritiden.”² I målen står det också att eleverna skall utveckla ett bestående intresse för regelbunden fysisk aktivitet och förstå värdet av detta samt se sambandet mellan hälsa och livsstil.³ För att få betyg i ämnet måste självklart eleverna delta. ”Risken om man inte förändrar situationen i skolan för de

¹ Skolverket, *Läroplanen för de frivilliga skolformerna Lpf 94* (Stockholm: Norstedts juridik AB, 2006), s. 3.

² Skolverket, *Kursplan i Idrott och hälsa A*, SKOLFS 2000:7 (www.skolverket.se, 2007)

³ Ibid.

fysiskt inaktiva eleverna är att de istället för att stimuleras får en ökande motvilja mot fysiskt aktivitet, vilket kan leda till ohälsa i vuxenlivet.”⁴

Vi tror att många elever känner oro och ångest över att gå till idrottslektionerna. Skälen till detta kan vara många, men det kan resultera i hög frånvaro vid idrottslektionerna. För att ta itu med detta problem så genomförde en kommun i södra Stockholm 1999 ett projekt som de kallade *Specialidrott*. Från början deltog två gymnasieskolor i projektet men det har nu bantats ner till en. Eldsjälen bakom hela projektet är en kvinnlig idrottslärare som är utbildad vid Gymnastik och Idrottshögskolan i Stockholm. Hon har också läst beteendevetenskap vid Stockholms Universitet och är utbildad ryggterapeut och avspänningspedagog. Det är fortfarande samma kvinna som är ensam lärare för dessa grupper. Hon är idag cirka 50 år och har lång erfarenhet av elever som på ett eller annat sätt inte deltar i den ordinarie idrottsundervisningen. Med dessa ”preferensramar” var hon ett självklart val när vi valde subjekt för vår kvalitativa intervju. År 2006 ändrades namnet *Specialidrott* och heter nu *idrott och hälsa i mindre grupp*.

Elever som av medicinska, fysiska och/eller psykiska skäl inte klarar av den ordinarie idrottsundervisningen erbjuds plats i gruppen. Varje grupp innehåller max 8 elever och det är skolhälsovården vid varje gymnasieskola som remitterar eleverna. Eleverna läser exakt samma kurs (Idrott och hälsa A och B) och har samma kursmål och kriterier för betygsättning som övriga elever på skolan. Det som skiljer är endast vägen att nå dit. Idag är det cirka 75 elever som läser idrott och hälsa i mindre grupp. Nedan följer exempel på orsaker varför elever söker sig till de mindre grupperna.

- Medicinska skäl: Allergi, astma, infektionskänslighet, svår sjukdom, mm.
- Fysiska skäl: CP – skada, idrottsskada, medfött fel, handikapp av olika slag.
- Psykiska skäl: Det är många elever som känner ångest, har ont i magen, kan inte sova kvällen innan en idrottslektion på grund av att: de blivit kränkta av såväl kamrater som idrottslärare, har dåligt självförtroende, tycker det är jobbigt med stor grupp, har personliga skäl som gör att de inte orkar delta på idrottslektionen.⁵

⁴ Annika Strandell, *Sätt Sverige i rörelse 2001 Förskolan/skolan* (Stockholm: Folkhälsoinstitutet, 2002), s. 36.

⁵ Arbetsplan för Idrott och hälsa i mindre grupp.

Idrott och hälsa i mindre grupp följer kursplanen för idrott och hälsa med undantag för bollspel.⁶ De jobbar efter en mall där de fokuserar på en rad olika punkter: Träningslära, anatomi och fysiologi, ergonomi, avspänning, stresshantering, massage, kost, hjärt och lungräddning, idrottsskador, friluftsliv och droger. Eleverna får utarbetat material i alla ovan upptagna moment.⁷

Läraren för *idrott och hälsa i mindre grupp* har under åren genomfört intervjuer och enkäter med eleverna som går där. Mycket handlar om att försöka hitta de bakomliggande problemen hos varje enskild individ och jobba utefter dessa data. Vi har tagit del av hennes insamlade material och kommer att komplettera detta med våra nya data. På så sätt får vi en bredare kunskapsbas att se till och fler elever som uttalar sig kring ämnet idrott och hälsa. Vi är dock medvetna om att dessa data är ett upp fem år gamla och bara sekundärdata för oss. Vi kommer därför att lägga fokus på våra primärdata. Men för att få en så heltäckande bild som möjligt av problemet har vi valt att inte välja bort detta underlag helt.

När data till den tidigare forskningen skulle insamlas hittades en studie av Lena Larsson som nu är universitetsadjunkt vid Högskolan i Kalmar. Studien hon gjorde 2002 blev en stor inspirationskälla för vårt arbete. Hennes övergripande syfte med studien var samma som det vi hade diskuterat kring; att undersöka varför elever väljer bort idrottsundervisningen i skolan. Kontakt togs med Larsson via telefon för vi ville använda hennes enkät till de elever som vi förmådde att undersöka. Hon tyckte att det var mycket intressant att vi skulle göra en liknande undersökning på elever från Stockholm då hon hade gjort sin undersökning på elever från Småland. Vi har precis som Larsson använt oss av Pierre Bourdieu och hans ramverk om kapital, habitus och fält i vår teoretiska ansats. När vi precis som Larsson undersöker varför elever väljer att inte vara med på idrottslektionerna så blir den tidigare forskningen som Larsson fann relevant till sitt arbete också relevant i stora delar för vårt arbete. Vi har även inspirerats av Larssons layout i arbetet men också hennes sätt att redovisa resultaten.

⁶ På grund av att lektionerna för *Idrott och hälsa i mindre grupp* genomförs i två ombyggda klassrum är inte lokalen tillräckligt stor för att bedriva bollspel.

⁷ Intervju 21/3 2007 med kvinnlig idrottslärare för *mindre gruppen*, bandupptagning med utskrifter, i författarnas ägo.

1.2 Tidigare forskning

Lena Larsson skrev en magisteruppsats 2002 om elever som inte deltar i idrott och hälsa A i två gymnasieskolor i Småland. Perspektivet var kultursociologiskt och syftade till att försöka urskilja om den sociala positionen, som i hennes undersökning främst utgått från elevernas val av gymnasieprogram, har någon betydelse för elevernas inställning till idrottsämnet. Hennes studie genomfördes i tre olika delar. Del ett utgick från elevernas frånvarorapporter. Del två bestod av 23 intervjuer med elever som hade hög frånvaro. Del tre var en enkätundersökning med drygt 700 elever. Hennes resultat visade på att ungefär en fjärdedel av eleverna deltog på mindre än 70 % av lektionerna. Det var inga större skillnader mellan pojkar och flickor men de flesta som valde bort ämnet gjorde det på grund av psykiska orsaker. Elever som studerade yrkesförberedande program var mer negativt inställd till motion på fritiden och upplevde idrottsämnet som mer negativt. De rökte mer och var mindre benägna att studera på högskola än de som studerade på ett studieförberedande program. Majoriteten av eleverna tyckte att idrott och hälsa är ett viktigt ämne och en stor andel av eleverna tyckte att de lärde sig sådant som är nyttigt och ville utöka antalet timmar i ämnet.⁸

Sociologen Ulf Blomdahl skrev 1990 studien *Folkrörelserna och folket*. I undersökningen så studerade Blomdahl de svenska folkrörelserna. Studien beskriver aktiviteter i olika typer av organisationer, dels bland barn och ungdomar dels hos vuxna. Han intresserade sig särskilt för om det går att mäta aktivitet genom att studera medlemskap i en organisation och vilka mått på aktivitet som används. Han utgick ifrån att människor fastnar i tankesätt, värderingsmönster och vanor som följer dem genom hela livet.⁹

Undersökningen Blomdahl använde sig utav var kvantitativ och metoden var enkäter. Cirka 10 000 personer mellan 7 och 75 år fick svara på frågorna. Han var intresserad av många saker men de vi valt att särskilt lyfta fram är sambanden mellan barn och ungdomars socioekonomiska ställning ställt mot deras fysiska aktivitet. Han konstaterar att fler barn från de högre socialgrupperna, jämfört med de från de lägre är medlemmar i en idrottsförening.¹⁰ Han kom också fram till att föräldrars engagemang har stor betydelse för barnens val. Han

⁸ Lena Larson, *Idrott och hälsa är ingenting för mig – En studie av elever som ej deltar i Idrott och hälsa A i två gymnasieskolor*, Examensarbete 10 p vid magisterutbildning i Idrott 2003 på Idrottshögskolan i Stockholm, 2002/2003:1 (Stockholm: Idrottshögskolan, 2003)

⁹ Ulf Blomdahl, *Folkrörelserna och folket – med utblick mot framtiden* (Stockholm: Carlssons bokförlag, 1990), s. 11.

¹⁰ *Ibid.* s. 65.

fann också ett visst samband mellan trivsel i skolan och engagemang inom idrotten och att antalet aktiva inom idrotten ökar ju högre socioekonomisk grupp barnen tillhör.¹¹

På uppdrag av Skolverket genomförde Annika Strandell våren 2001 en undersökning om elevernas inställning till ämnet idrott och hälsa. 24 skolor valdes ut av Skolverket. Syftet med enkätstudien var att tolka och förstå hur lärandet av fysisk aktivitet främjas och integreras som en naturlig del av vardagen i förskolan/skolan och under fritiden. Skolsköterskorna på skolan ombads välja ut en årskurs 8:a på grundskolan och en årskurs 1 på gymnasiet. Vilken av dessa klasser enkäterna skulle delas ut till skedde slumpmässigt. På grund av ett bortfall så blev det 23 skolor som deltog. Det var sammanlagt 905 elever totalt som deltog, 8 % uppgav att de sällan eller aldrig deltog i undervisningen i ämnet idrott och hälsa på gymnasiet. 15 % av flickorna i grundskolan uppgav att de sällan eller aldrig deltar i lektionerna, medan endast 3 % av pojkarna svarar att de sällan eller aldrig är med på lektionen. Hela 90 % av eleverna kände sig trygga och tyckte att ämnet var viktigt, gillade lektionsinnehållet och tyckte att det var fysiskt ansträngande. Strandells slutsats var att skolan håller på att hitta nya arbetsformer som utgår från att barn och ungdomar deltar i planeringsarbetet. Nya arbetssätt har också utvecklats där man prioriterar barn och ungdomars personliga mål och läraren agerar mer som en handledare. Detta arbetssätt anser hon vara av speciellt betydelse för de fysiskt inaktiva eleverna som har svårt att finna sig tillrätta med de nuvarande formerna för fysisk aktivitet i skolan.¹²

Våren 1968 genomförde Lars-Magnus Engström en undersökning på 91 slumpmässigt utvalda skolklasser ur årskurs 8 i Sverige. Syftet var att kartlägga drygt 2000 ungdomarnas inställning till skolgymnastiken samt deras idrottsliga aktiviteter under fritiden. Kontinuerlig kontakt togs sedan vid flera tillfällen via postenkäter och nu senast 1994/95. I undersökningen från 1968 fanns det fyra indikatorer som visade "idrottsintresse" dessa var, idrottslig aktivitetsgrad, medlemskap i idrottsförening, inställning till skolgymnastiken samt gymnastikbetyg. Analysen (multivariant logistisk regressionsanalys) visade att även om det fanns viss tendens till samband så var det bara betyget i gymnastik i årskurs 8 som var signifikant relaterat till

¹¹ Ibid. s. 120ff.

¹² Annika Strandell, *Sätt Sverige i rörelse 2001 Förskolan/skolan* (Stockholm: Folkhälsoinstitut, 2002), s. 11–17.

motionsbenägenheten 26 år senare. Med andra ord anser han att betyget i årskurs 8 är en stark variabel för att se om du kommer vara aktiv senare i livet.¹³

I kapitlet *Motionsvanor i 40-årsåldern i relation till uppväxtvillkor och aktuella levnadsförhållanden* står det att läsa om relationen mellan aktivitetsnivåer vid 15 och 41 års ålder. Hypotesen var att de som redan under tonåren fått positiva erfarenheter av idrott i större utsträckning än övriga blir aktiva med motion som vuxna.¹⁴

Ian Wellard genomförde under början av 2000-talet en tre år lång observations- och kvalitativ intervjustudie i England. I sin studie *Able bodies and sport participation: social constructions of physical ability for gendered and sexually identified bodies* följde, observerade och intervjuade han homosexuella och heterosexuella män i två olika tennisklubbar. Hans övergripande syfte med studien var att poängtera vikten av att känna igen de sociala faktorer som formar individer och hur de kommer i kontakt med idrott för att de slutligen, skall uppskatta sina kroppar efter förmågan att använda den. Wellard var i studien mycket intresserad av maskulinitet, vad det är, hur den påverkar oss och då framförallt hos män. Han undersöker individer som på ett eller annat sätt känt sig för missanpassade för att närvara på skolidrotten men som senare i livet tagit upp den fysiska aktiviteten igen. I sin sammanfattande diskussion påpekar Wellard att hans studie stödjer argumentet att unga människor utvecklar en tidig förståelse för sin ”sociala kropp” och blir medvetna om kroppens betydelse för fortsatt deltagande i sport och idrott. Han hävdar att skolor (oftast omedvetet) diskriminerar många elever på grund av elevernas kroppsliga utföranden medan de snarare borde ha i åtanke att se till varje elevs vilja att delta. Många av de intervjuade kände helt enkelt att de inte passade in i skolans och omvärldens värderingar på hur en ”kropp” skulle bete sig och vara.¹⁵

¹³ Ibid. s. 71-73.

¹⁴ Ibid s. 71.

¹⁵ Ian Wellard, “Able bodies and sport participation: social constructions of physical ability for gendered and sexually identified bodies”, *Sport, Education and Society*, 11 (2006:2), pp. 105-119.

1.3 Teoretisk ansats

Vår teoretiska ansats utgår ifrån den franske sociologen Pierre Bourdieu.¹⁶ Vi har valt att använda oss utav hans teoretiska ramverk *kapital*, *habitus* och *fält*.¹⁷ ”En av grundtankarna i Bourdieus teorier är att människan formar sin kunskap och föreställning om sin omvärld utifrån de upplevelser och erfarenheter hon får i livet.”¹⁸

Kapital

Begreppet *kapital* är centralt i Bourdieus sociologi. Det finns olika former av kapital anser Bourdieu. De former av kapital han beskriver är; symboliskt, socialt och ekonomiskt kapital. Det är dock det symboliska och det kulturella kapitalet som vi anser ha mest värde för vår studie. ”Symboliskt kapital är det som av sociala grupper igenkännes som värdefullt och tillerkänns värde.”¹⁹ Kulturellt kapital är en subgrupp till det symboliska kapitalet. Det som präglar det kulturella kapitalet är att det alltid är relaterat till en marknad.²⁰ ”Kulturellt kapital är något som en individ kan utnyttja i kampen om makt, prestige och pengar.”²¹ Det vill säga, om en elev som kommer till en ny skola vill ta sig in i en speciell grupp måste hon eller han ta reda på vad som anses som en tillgång i just den gruppen. ”Mycket väsentligt i kapitalbegreppet är att det är ett relationsbegrepp. Någon eller några måste erkänna kapitalet som en tillgång.”²² Det går inte att bestämma över själv, det måste alltså få sitt erkännande av andra. För att någonting ska kunna ses som kapital måste det alltså ha ett värde som skapas i sociala relationer. Kapitalbegreppet som Bourdieu använder sig utav kan jämföras med det sociala arvet men är inte lika statiskt, till exempel om ett barn växer upp i en familj där det är självklart att idrotta och motionera så blir barnets kapital inom det området väldigt stort. Barnet får också ett försprång inom området gentemot andra barn som inte har samma uppväxtvillkor. Det som är viktigt att komma ihåg är att allt är rörligt och kan skifta och förändras över tid.²³

¹⁶ Pierre Bourdieu, *Kultur och kritik* (Göteborg: Bokförlaget Daidalos 1991), s. 7-9

¹⁷ Ibid. s. 10-17.

¹⁸ Larsson, 2003, s. 15.

¹⁹ Bourdieu, *Kultur och kritik* (Göteborg: Bokförlaget Daidalos 1991), s. 10.

²⁰ Ibid. s. 10.

²¹ Ibid. s. 11.

²² Ibid. s. 10.

²³ Larsson, 2002, s. 15.

Habitus

”Habitusbegreppet utgör enligt Callewaert en förklaring till paradoxen att mänsklig handling kan vara målinriktad utan att den handlande har målet klart för sig. Begreppet habitus bidrar därmed till att förklara varför en människa, betraktad av utomstående, kan uppfattas som rationell agerande utan att ett medvetet rationellt val föreligger”²⁴ Habitus är alltså en beredskap för hur en viss person kommer att agera i en given situation. Habitusbegreppet är en del av kapitalbegreppet på ett sådant sätt att individen samlar på sig kapital under livets gång och sammansättningen av kapitalet ger upphov till vanemässiga sätt att förstå och handla.²⁵ Alla människor är utrustad med habitus och värdet på ens habitus varierar från olika gruppers sammansättningar. ”Ett välkänt paradigmiskt exempel på habitus´ sätt att verka i analogier, är den så kallade ”handstilen”. En viss disposition, ett särskilt sätt att forma bokstäverna, ger alltid upphov till samma handstil.”²⁶ Lika personlig som handstilen är, lika personlig är en persons habitus. Man kan dra paralleller mellan handstil och habitus. Under de 15 första levnadsåren sker väldigt mycket för att sedan plana ut och bli mer trögrörligt. Det går alltså att förändra både handstil och habitus men det sker över en längre tidsperiod. Bourdieu beskriver också habitus så som att det ”bestämmer skillnaden mellan bra och dåligt, gott och ont, distingerat och vulgärt osv, men denna skillnad är inte alltid densamma. Så kan till exempel ett visst beteende eller en viss tillgång framstå som distingerad för den ene, pretentiös eller skrytsam för den andre och vulgär för den tredje”²⁷

Fält

”Ett socialt fält i Bourdieus mening existerar när en avgränsad grupp människor och institutioner strider om något som är gemensamt för dem. Som ett exempel kan nämnas det litterära fältet inom vilket författare, kritiker, redaktörer, förläggare, läsare, etc. inom ramen för ett gemensamt värdesystem för en kamp om vad som kan kallas ”god” litteratur och vilka som skall anses som ”goda” författare.”²⁸ En person kan vara delaktig i många olika fält samtidigt. Precis som kapitalet kan också fältet brytas ner till mindre fält. Till exempel så kan man se skolan som ett stort fält där elever och lärare med mera ingår. Det går också att bryta ner skolan i mindre fält så som grupperingar inom skolväsendet och ställningstaganden i olika

²⁴ Bourdieu, *Kultur och kritik* (Göteborg: Bokförlaget Daidalos 1991), s. 12.

²⁵ Ibid. s. 15.

²⁶ Pierre Bourdieu, *Kultursociologiska texter* (Stockholm: Brutus Östlings bokförlag, 1993), s. 302.

²⁷ Pierre Bourdieu, *Praktiskt förnuft – Bidrag till en handlingsteori* (Göteborg: Bokförlaget Daidalos, 2004), s. 19.

²⁸ Bourdieu, *Kultur och kritik* (Göteborg: Bokförlaget Daidalos 1991), s. 13.

frågor. För att ett fält ska kunna existera måste flera personer värdera samma symboliska kapital högt. Med andra ord så uppstår ett fält när en grupp personer antingen intresserar sig för samma föremål och har samma värderingar. Fält kan försvinna och det kan uppstå nya, det är personerna som ingår i fälten som skapar och ”förstör” dem.

Sammanfattning

Man skulle kunna säga att habitus är som en ryggsäck där vi samlar på oss olika erfarenheter och dessa påverkar sedan hur vi handlar i olika situationer. Det man har samlat på sig i ryggsäcken är inte omöjligt att bli av med men det är ganska svårt att förändra. För att kunna använda oss utav Bourdieus teorier ser vi skolan som ett eget fält där eleverna har med sig olika typer av ”startkapital” i ryggsäcken.

Bourdies teorier är betydligt mer omfattande än vad som beskrivs i vår teoretiska ansats men vi kommer enbart att använda oss utav ovanstående begrepp när vi tolkar och granskar våra resultat.

1.4 Syfte och frågeställningar

Studiens huvudsyfte är att öka kunskapen kring de elever som väljer att inte delta på idrottsundervisningen. Vidare är syftet att försöka utläsa skillnader och likheter mellan de elever på en gymnasieskola som läser idrott och hälsa i ordinarie grupp och elever på samma skola som valt att läsa ämnet i mindre grupp.

Utifrån syftet har följande frågeställningar formulerats:

- Hur beskriver gymnasieeleverna i de olika grupperna sina erfarenheter och upplevelser av idrottsundervisningen, motion på fritiden, utbildning och upplevd hälsa?
- Vilka skäl kan enligt läraren till den mindre gruppen finnas till att elever inte deltar i den ordinarie idrottsundervisningen i den undersökta skolan och vad kan göras annorlunda?

2. Metod

2.1 Metodval

2.1.1 Enkäter

Att genomföra en enkät är en process som tar lång tid från idé till färdig rapport. Idéns syfte med enkäten måste klargöras mycket noggrant. ”Det räcker inte med att man formulerar sig ytligt eller oklart och tror att man vet vad saken gäller.”²⁹

Vi har valt att använda oss utav en semistrukturerad enkät.

Lena Larsson skriver i sin metoddel att frågorna i enkäten är konstruerade för att försöka skildra elevernas inställning och uppfattningar om motion, idrottsundervisningen, hälsa och utbildningen utifrån faktorerna social bakgrund, studieval och delvis kön. För att underlätta för eleverna är frågorna organiserade under sex olika rubriker. De olika rubrikerna är *personliga uppgifter, fysisk aktivitet, idrott och hälsa i skolan, hälsotillstånd, utbildning och kroppsuppfattning*. Enkäten inrymmer 48 frågor där en del har fasta svarsalternativ medan en del frågor är öppna för att ge möjlighet till egna formulerade svar.³⁰

Den enkät som Lena Larsson använde prövades först med en pilotstudie på en grupp gymnasieelever i Småland. Larsson hade sedan i samråd med sin handledare Håkan Larsson vid Gymnastik och Idrottshögskolan i Stockholm och de justerade då vissa frågor innan hennes enkät var färdig att lämnas ut till hennes slutliga urval. Vi har använt oss av Lena Larssons enkät som utgångspunkt för den slutliga enkät som användes. Det ska tilläggas att kontakt togs med Lena Larsson för att få hennes godkännande att använda hennes enkät i vår undersökning.

Efter en pilotstudie som gjordes på en gymnasieklass lade vi till, strök och korrigerade ett antal frågor för att dessa skulle passa in med våra frågeställningar och syfte.

²⁹ Jan Trost, *Enkätboken* (Lund: Studentlitteratur, 1994) s.12.

³⁰ Larsson, 2003. s. 24.

2.1.2 Kvalitativa intervjuer

En kvalitativ intervju går ut på att förstå hur den intervjuade känner och tänker, vilka erfarenheter den har, hur den intervjuades föreställningsvärld ser ut. Informationen som kommer fram vid intervjun är aldrig intressant förrän den tolkas vetenskapligt ur något teoretiskt perspektiv.

En intervju kan vara väldigt standardiserad. Detta innebär att intervjun följer ett specifikt mönster och att alla intervjuer fortlöper på exakt samma sätt. Hög standardisering kallas detta och förekommer när det gäller kvantitativa datainsamlingar. Om intervjun har låg standardisering så skapas det utrymme för stor variation och intervjuaren kan ändra sitt språk för att komma personen närmare.³¹

I vår kvalitativa intervju tog vi hänsyn till ovannämnda instruktioner och försökte att utföra den med låg standardisering för att ge största möjliga utrymme för variation. Frågorna var enkla och raka och respondenten kände sig motiverad till intervjun då hon verkligen brinner för ämnet i fråga. Vi hade haft kontakt med respondenten vid ett flertal tillfällen innan intervjun och på så vis skapades ett ömsesidigt förtroende. Detta kände vi var väldigt positivt och vi tror att respondenten kände att hon verkligen kunde öppna sig.

2.2 Urval

Enkätstudien har genomförts med 90 gymnasieelever i södra Stockholm. Eleverna vi har undersökt studerar på antingen ett studieförberedande eller ett yrkesförberedande program. Vi har valt detta tillvägagångssätt för att täcka in olika typer av gymnasieprogram. Kursen idrott och hälsa A är ett obligatoriskt kärnämne på gymnasiet som eleverna läser antingen under ett eller två år. Eleverna som deltagit i studien går då följaktligen i årskurs ett eller två. Med hjälp av idrottslärarna på skolan valde vi ut tre klasser som skulle delta i undersökningen. Urvalsdeltagarna var indelade i två grupper. 60 elever som deltar i den ordinarie idrottsundervisningen, och 30 som går i gruppen som benämns med namnet idrott

³¹ Jan Trost, *Kvalitativa intervjuer, Tredje upplagan* (Stockholm: Studentlitteratur, 2004) s. 8ff.

och hälsa mindre grupp. Vi valde att undersöka en gymnasieskola i södra Stockholm då vi haft kontakt med skolan tidigare.

Urvalet av intervjuperson valdes då en av författarna i ett tidigare skede kommit i kontakt med personen. Denna person valdes också ut för att denna är ansvarig för idrott och hälsa i mindre grupp.

2.3 Procedur

2.3.1 Enkäter

Ordinarie gruppen

Vid samtliga insamlingstillfällen har båda författarna varit närvarande för att dela ut och samla in enkäterna, dels för att undvika externa bortfall men också för att kunna besvara eventuella frågor gällande undersökningen. Alla enkäter, som eleverna fått veta skulle ta cirka 20 minuter att genomföra, delades ut i klassrum utan yttre störningar. För att få svar på våra frågeställningar så precist som möjligt så valde vi att dela ut enkäterna på lektioner som inte var idrottsrelaterade. Det var viktigt för oss att även eleverna med hög frånvaro från idrott och hälsa var med och svarade på enkäten. Två veckor innan enkäterna fylldes i av eleverna fick de ett missivbrev att ta hem till sina föräldrar då många i urvalet är minderåriga (se bilaga 2). Vi var noga med att berätta för eleverna om syftet med enkäten och att de när som helst kunde avbryta och att det var helt frivilligt att delta. De fick också information om att alla svar kommer behandlas anonymt och är konfidentiella.

Mindre gruppen

För eleverna som läser idrott och hälsa i mindre grupp använde vi oss utav exakt samma procedur men, dessa fick fylla i enkätsvaren under sin idrottslektion tillsammans med oss och deras lärare. Anledningen till detta var att många av eleverna i mindre gruppen läser i olika klasser normalt sett, och det då skulle vara svårt och tidskrävande att genomföra *en* enkät med den enskilda eleven i samma klassrum som sina ordinarie klasskamrater som inte skriver enkäten. På grund av att läraren var sjukskriven och att påsklovet låg mitt under datainsamlingsperioden så fick vi nöja oss med endast 30 elever från denna grupp.

2.3.2 Intervju

Efter att kontakt tagits med respondenten, bokades en intervju. Intervjun skedde avskilt i hennes arbetsrum och varade i cirka 45 minuter. Vi berättade om vårt övergripande syfte med studien och alla svar kommer behandlas konfidentiellt samt att det är upp till henne att svara på de frågor hon vill och att hon kan avbryta intervjun om så önskas. Intervjun hade karaktären av ett öppet, halvstrukturerat samtal där vi på förhand hade förberett oss med nedskrivna teman (se bilaga 4). Intervjun spelades in på kassetband, efter respondentens medgivande, för transkribering och analys.

2.4 Reliabilitet och Validitet

I detta avsnitt diskuteras tillförlitligheten och validiteten samt styrkor och svagheter i metoddelen. Undersökningen gjordes på en gymnasieskola vilket gör att resultaten på undersökningen inte kan generaliseras till andra skolor och sammanhang. Detta var inte heller målet och syftet med studien och kan därför inte anses som en svaghet i undersökningen.

För att få så stor tillförlitlighet som möjligt i intervjun och enkäterna förklarades syftet med undersökningen, båda var närvarande vid både intervjun och enkätsvarandet och för att inte utsättas för eventuella intryck utifrån gjordes intervjun i ett tyst och avskilt rum och enkäterna delades ut och besvarades i klassrummen. Genom att spela in intervjun kunde den senare transkriberas och materialet bearbetas och tolkas och på så sätt minimeras förvrängningar och egna tolkningar. För att stärka intervjusvaren och de tolkningar de medför har vi tagit med representativa citat som kan belägga resultatet.

Författarna har tidigare arbetat med kvalitativa intervjuer på B-nivå och kan inte anses som erfarna inom området. Vi hoppas att resultaten ska skildra verkligheten på ett så sanningsenligt sätt som möjligt och vi tror på grund av att vi valde en intervjuperson med så stor insikt i ämnet att validiteten blir hög. Ett problem med intervjuer är att förhållandet inte är statiskt utan att vi människor hela tiden deltar i processer. Detta medför att vi kan förvänta oss skilda resultat vid skilda tidpunkter.³²

³² Trost, 2004, s. 99.

Validiteten på enkätundersökningen stärks genom att Lena Larsson genomfört en nästan identisk enkät på över 700 personer. På grund av att vi har samma teoretiska ansats och samma övergripande syfte passar sig hennes enkät bra för vår studie också, och genom det stärks alltså validiteten. Den stärks också av att en ny pilotstudie gjordes med en gymnasieklass i samma skola. Eleverna fick kommentera och diskutera enkätfrågorna med författarna efter att de fyllt i enkäten.

Tiden för datainsamling på C – nivå är begränsad och gjorde att vi inte kunde vänta med att få in de 60 enkäter från den *mindre gruppen* som vi hade hoppats på. Detta ska naturligtvis läsaren vara införstådd med under resterande delar i undersökningen. Validiteten och reliabiliteten ur ett statistiskt perspektiv försämras på grund av detta.

2.5 Externa och interna bortfall

Externa

Vi delade ut enkäterna under lektionstid och har inte tagit hänsyn till de elever som inte var närvarande vid tillfället. Vid en senare avstämning mot klasslistorna visade resultatet att det externa bortfallet var 4 elever eller 7 % i den *ordinarie gruppen*. Sammanlagt besvarade 60 elever i den *ordinarie gruppen* vår enkät. I den *mindre gruppen* var det menat att cirka 60 elever skulle delta i undersökningen men på grund av lärarsjukdom deltog endast 30 elever. Det externa bortfallet blir således 30 elever eller 50 % i den *mindre gruppen*. Den totala externa bortfallet blev 34 stycken eller 38 %.

Interna

På frågorna 4, 7 och 8 (se bilaga 3) i enkäten så kryssade många elever i för många svarsalternativ. På grund av detta fick vi stryka dessa frågor då det inte gick att tolka och jämföra dessa svar, därför fick vi interna bortfall på dessa frågor. På fråga 20 i enkäten så ombads eleverna att svara på frågan endast om de upplevde något av alternativen som negativt för deras upplevelser. 24 av 60 elever besvarade inte frågan men på grund av frågans karaktär så räknar vi inte frågan som internt bortfall.

2.6 Databearbetning

För att jämföra svarsfördelningen mellan de olika grupperna så använde vi oss utav både Chi2-test och Mann Whitney U-test. För att se samband mellan olika svarsalternativ användes Spearmans korrelationstest. Alla data bearbetades i statistikprogrammet SPSS version 13.0. Signifikantkoefficienten sattes till $P < 0.05$. Om P ligger mellan 0.05 och 0.1 beskrivs det som en tendens i studien.

3. Resultat

I detta kapitel redovisas undersökningens resultat. Kapitlet är indelat i sex delar. Den första delen besvarar frågor om elevernas erfarenhet, inställning och upplevelser av idrottsundervisningen i skolan. Den andra delen går in på elevernas upplevelser, inställning och erfarenheter av motion, idrott, träning och fysisk aktivitet på fritiden. I den tredje delen redovisas elevernas svar på frågor angående deras nuvarande studier, deras framtida planer för fortsatta studier samt deras föräldrars utbildning. Den fjärde delen besvarar frågor om elevernas erfarenheter om deras upplevda hälsa. Del ett, två, tre och fyra bygger alltså på enkätundersökningen och försöker ge en helhetssyn på gymnasieelevernas erfarenheter, upplevelser och inställning av skolan, fritiden och framtiden. Resultaten från enkäterna kommer dels att redovisas i tabeller, dels med hjälp av citat från de öppna frågorna. Fokus kommer att ligga på de elever som har en negativ inställning och negativa upplevelser av undervisningen i ämnet idrott och hälsa. Den femte delen försöker kategorisera och identifiera skäl till att eleverna inte deltar i den ordinarie idrottsundervisningen och bygger på intervjun av läraren för *idrott och hälsa i mindre grupp*.

I den sjätte och sista delen sammanfattas resultatet.

Eleverna som läser idrott och hälsa A i den ordinarie idrottsundervisningen kommer att nedan att benämnas som den *ordinarie gruppen*. Eleverna som läser idrott och hälsa A i mindre grupp kommer att benämnas som den *mindre gruppen*. Det kommer att göras jämförelser mellan eleverna i de två grupperna.

För att begränsa resultatdelen och fokusera på de enkätfrågor som bäst besvarar våra frågeställningar och vårt syfte valde vi att inte presentera alla svar från enkäten. Läsaren skall

också ha i åtanke att endast 30 elever ur den *mindre gruppen* deltog i enkätundersökningen mot de 60 som representerar den *ordinarie gruppen*.

Upplägget rent designmässigt i vår resultatdel har inspirerats av Lena Larssons studie.

3.1 Hur beskriver gymnasieeleverna sina erfarenheter av idrottsundervisningen?

Här presenteras resultaten av elevernas erfarenhet, inställning och upplevelser av idrottsämnet i skolan.

Tabell 1. Elevernas upplevelser av idrott och hälsa A i gymnasiet.³³

Hur upplever du ämnet idrott och hälsa A i gymnasiet?	Ordinarie gruppen N=60	Mindre gruppen N=30
Övervägande positivt	30 %	18 %
Ganska positivt	35 %	19 %
Övervägande negativt	18 %	53 %
Likgiltig	17 %	10 %

Tabell 1 visar hur eleverna har svarat angående deras upplevelser i idrottsämnet på gymnasiet. Fördelningen av svar är ej signifikant skiljd mellan grupperna. Eleverna i den *mindre gruppen* var mer övervägande negativa till ämnet än eleverna i den *ordinarie gruppen*.

³³ Eleverna i mindre gruppen ombads att svara hur de upplevde ämnet Idrott och hälsa innan de började läsa i mindre grupp.

Nedanstående citat är urval från elever som har svarat *övervägande negativt* eller *likgiltig* i tabell 1. Nedan följer ett par exempel på skäl som eleverna uppger:

Ordinarie gruppen	Mindre gruppen
”Sämsta läraren någonsin.”	”Det är ett jobbigt ämne som man blir emotionell av.”
”Läraren och kursplanen.”	”Prestationspress.”
”Jag skäms över mig kropp.”	”Läraren.”
”Trivs inte på lektionerna finns inget som motiverar.”	”För mycket bollspel och tävlingskänslan i klassen. Alla ska jämt vara bäst.”
”Vår lärare är en katastrof.”	”Trivdes aldrig i gruppen, var orolig för att bli retad i omklädningsrummet.”
”Man får duscha öppet. Känns så tvångsaktigt.”	”Mår dåligt psykiskt och fysiskt (ont i magen och ont i huvudet).”
”Jag hatar att tävla och det är för mycket tävling på idrotten.”	”Allt, kallsvettig och ängslig.”
”Man känner alltid krav att man måste vara bra och då när man inte är bra blir man tvingad till att vara med.”	”Oro, ont i magen och nervös.”
”Prestation, betyg man bedöms på fysiken känns det som. Man blottar att man är mindre bra på någonting.”	

När det gäller de som har övervägande negativa eller likgiltiga upplevelser av idrottsämnet så skiljer sig inte skälen särskilt mycket mellan de två grupperna. En ofta förekommande orsak som båda grupperna nämner är läraren.

Tabell 2. Elevernas uppfattning av idrottsundervisningen i grundskolan.

Hur upplevde du idrottsundervisningen i grundskolan?	Ordinarie gruppen N=60	Mindre gruppen N=30
Övervägande positivt	32 %	20 %
Ganska positivt	34 %	6 %
Övervägande negativt	27 %	53 %
Likgiltig	7 %	21 %

I tabell 2 tycker 74 % (53%+21%) av eleverna som nu läser i den *mindre gruppen* att idrottsundervisningen i grundskolan var *övervägande negativ* eller *likgiltig*. Motsvarande siffra i den *ordinarie gruppen* är 34 % (27%+7%). Det är en signifikant säkerställd skillnad då $P=0,006$.

För att se om det fanns ett samband i den *ordinarie gruppens* svar på frågorna i tabell 1 och tabell 2 gjordes Spearmans korrelationstest. Enligt testet fanns inget signifikant samband mellan hur eleverna upplevde idrottsundervisningen i grundskolan och gymnasiet. Det som går att utläsa är att många som tyckte att det var övervägande negativt i grundskolan nu känner en likgiltighet i gymnasiet.

Samma test gjordes på den *mindre gruppen* och testet visade att det fanns ett tydligt samband mellan hur dessa elever upplevde idrotten på grundskolan och gymnasiet.

Tabell 3. Elevernas negativa upplevelser av idrottsämnet.

Upplever du något av följande som negativt för dina upplevelser av idrottsämnet?	Ordinarie gruppen N=18	Mindre gruppen N=18
Förflyttning till idrottshallen	17 %	17 %
Omklädning	50 %	16 %
Duschning	33 %	50 %
Samgymnastik	0 %	17 %

I denna fråga finns det en tendens till skillnad mellan grupperna då ett Chi2-test visade att $P=0,086$. Det är procentuellt fler i den *mindre gruppen* som har svarat på frågan.

Av dem som svarade på frågan så upplevde 83 % i den *ordinarie gruppen* och 66 % i den *mindre gruppen* att omklädning och duschning har negativa inverknings för sina upplevelser av ämnet.

Tabell 4. Föräldrarnas intresse för deras barns betyg i idrott och hälsa.

Är dina föräldrar intresserade av ditt betyg i idrott och hälsa?	Ordinarie gruppen N=60	Mindre gruppen N=30
Ja	38 %	53 %
Ganska	52 %	26 %
Nej	10 %	21 %

Det finns ingen signifikant skillnad mellan grupperna men man ser att 53 % av eleverna i den *mindre gruppen* tror att deras föräldrar är intresserade av deras betyg i idrott och hälsa mot 38 % i den *ordinarie gruppen*. Fler än hälften av eleverna i den *ordinarie gruppen* tror att deras föräldrar är ganska intresserade av deras betyg i ämnet.

3.1.1 Vilka moment tycker eleverna sämst om i idrottsundervisningen? ´

Nedanstående citat är urval från elever som har svarat på vilka moment de tycker sämst om i idrottsundervisningen. Nedan följer ett par exempel på moment som eleverna uppger:

Ordinarie gruppen	Mindre gruppen
”Dans.”	”Massage.”
”Lekar.”	”Bollspel.”
”Aerobics.”	”Bollsporter och friidrottsdagar.”
”Basket.”	”Tävlingar.”
”Lösa prov.”	”Fysprov.”
”Allting ute.”	”Friidrott och fotboll.”
”Issporter.”	”Basket.”
”Innebandy, basket.”	”Ute aktiviteter.”
”Gym.”	”Pingis.”
”Gymnastik och gym.”	”Lagsporter.”
”Redskap.”	
”Simning.”	

Elevernas åsikter om vilka moment som de tycker sämst om är väldigt olika. Det finns inga påtagliga skillnader grupperna mellan. Däremot förekom dans som ett moment som många, 13 %, i den *ordinarie gruppen* tyckte sämst om. I den *mindre gruppen* var det 53 % som svarade att någon typ av bollsport ansågs som det sämsta med idrottsundervisningen.

3.1.2 Hur skulle du vilja förändra idrottsundervisningen i skolan?

Nedanstående citat är urval från elever som har svarat på hur de skulle vilja förändra idrottsundervisningen i skolan. Nedan följer ett par exempel på förändringar som eleverna uppger:

Ordinarie gruppen	Mindre gruppen
”Mer individanpassat”	”Fler antal timmar.”
”Byta lärare.”	”Genom mer musik.”
”Mer variation.”	”Mer styrketräning.”
”Mer utvärderingar och mer egna förslag.”	”mindre tvång, fokusering på individen.”
”Att om man missar ett moment ska man inte få IG.”	”Se till <u>individens</u> behov, alla är olika. Tvinga ingen!”
”Mer riktig idrott, mindre bullshit.”	”Mer valmöjligheter.”
”Ge ut material eller böcker om det vi har prov på.”	”mindre bollsporter.”
”Mer hälsa inte så mycket lagsport eller tävling.”	”Skulle vilja att det är mer anpassat till individen.”
”Ta bort ämnet helt.”	”Dela in i mer intresserade grupper och de som inte är så intresserade.”
”Mer fotboll och liknande.”	
”Mer personliga lektioner, alltså man anpassar mer för eleven.”	

Då eleverna fick chansen att skriva fritt om vad de helst skulle vilja förändra med idrottsundervisningen så gick det återigen inte att säkerställa någon skillnad mellan grupperna. I den *ordinarie gruppen* svarade 23 % att de ville ha en mer individanpassad

undervisning. Det var 8 % som ville byta ut läraren och därefter var det spridda förslag som föreslogs. Ett par stycken tyckte att ämnet skulle tas bort helt. I den *mindre gruppen* gick det inte att se några samband mellan deras förslag till förändring.

3.2 Hur beskriver gymnasieeleverna sina erfarenheter av motion på fritiden?

Tabell 5. Andelen elever som motionerar/idrottar/tränar på fritiden.

Motionerar/idrottar/tränar du på fritiden? (Minst 30minuter/tillfälle)	Ordinarie gruppen N=59	Mindre gruppen N=30
Aldrig	12 %	9 %
Då och då	27 %	23 %
1 ggr/vecka	7 %	8 %
2-3 ggr/veckan	35 %	43 %
4-5 ggr/veckan	12 %	17 %
Fler än 5 ggr/veckan	7 %	0 %

I tabell 5 finns ingen signifikant skillnad mellan grupperna. Av alla 89 elever som svarade på frågan så är det 66 % (eleverna som *aldrig* eller *då och då* motionerar på fritiden är inte medräknade här) som motionerar minst 1 gång i veckan. Eleverna fick också svara på vad de aktiverar sig med när de motionerar minst 30 minuter per tillfälle på fritiden. Där kunde man se att den *ordinarie gruppen* oftare, 29 % mot 7 %, ägnade sig åt föreningsidrott än den *mindre gruppen*.³⁴

³⁴ Fråga nummer 6 i enkäten

Tabell 6. Elevernas inställning till motion/idrott/träning.

Vilken inställning har du till idrott/motion/träning?	Ordinarie gruppen N=60	Mindre gruppen N=30
Övervägande positivt	50 %	50 %
Ganska positivt	38 %	44 %
Övervägande negativt	3 %	4 %
Likgiltig	9 %	2 %

Elevernas inställning till motion/idrott/träning är övervägande positiv i båda grupperna. Det finns ingen signifikant skillnad mellan grupperna men den *ordinarie gruppen* har större andel elever som är likgiltiga.

Tabell 7. Föräldrarnas inställning till motion/idrott/träning.

Vilken inställning till idrott/motion/träning tror du dina föräldrar har?	Ordinarie gruppen N=59	Mindre gruppen N=30
Övervägande positivt	47 %	32 %
Ganska positivt	41 %	48 %
Övervägande negativt	2 %	8 %
Likgiltig	10 %	12 %

Precis som eleverna så är majoriteten av föräldrarnas inställning till idrott/motion/träning positiv. Det finns ingen signifikant skillnad mellan grupperna. Spearmans korrelationstest visar dock att eleverna i den *ordinarie gruppens* inställning till motion är nästan identisk med deras föräldrars inställning.

Tabell 8. Familjens betydelse för elevens intresse för idrott idag.

Vad har din familj betytt för ditt intresse och den attityd till idrott som du har idag?	Ordinarie gruppen N=60	Mindre gruppen N=30
Stor betydelse	12 %	18 %
Ganska stor betydelse	27 %	22 %
Inte så stor betydelse	48 %	35 %
Ingen betydelse alls	13 %	25 %

Inte heller här fanns det någon stor skillnad mellan grupperna. I den mindre gruppen hade 25 % svarat att familjen inte har någon betydelse alls för deras intresse till idrott.

Tabell 9. Kamraternas betydelse för elevens intresse för idrott idag.

Vad har dina kamrater för betydelse för ditt intresse och den attityd till idrott/motion/träning som du har idag?	Ordinarie gruppen N=60	Mindre gruppen N=30
Stor betydelse	7 %	8 %
Ganska stor betydelse	33 %	34 %
Inte så stor betydelse	42 %	39 %
Ingen betydelse alls	18 %	19 %

Procentsatserna visar att grupperna svarar väldigt lika i denna fråga. Cirka 60 % av det totala urvalet uppgav att deras kamrater inte hade så *stor betydelse* eller *ingen betydelse alls* för deras intresse till idrott/motion/träning som de har idag.

3.2.1 Varför eleverna har slutat med föreningsidrott.

På fråga 17 i enkäten frågade vi eleverna om de som yngre deltagit i idrottsverksamhet men sedan slutat och vad som i så fall varit de viktigaste skälen till avbrottet. 31 % av hela urvalet hade varit aktiva inom någon idrottsverksamhet men sedan slutat. Nedan har vi sammanfattat de vanligaste orsakerna.

Ordinarie gruppen	Mindre gruppen
"Intresset svalnade, blev för elitinriktat."	"Mobbning."
"Tråkigt och orkade inte, blev för seriöst."	"Brist på intresse."
"Tog upp för mycket av fritiden."	"Det blev för fysikiskt ansträngande."
"Brist på motivation."	"Ryggproblem."
"Att vara med kompisar som var otrevliga och mobbades i laget."	"Knä/ledproblem samt operation."
"Tidsbrist pga. skolarbete."	"Bilolycka, pappas död."
"Dåliga tränare, dålig stämning i laget."	"Hjärtfel."
"Tappat intresse."	"Kände ingen mening med att fortsätta."

När jämförelse görs mellan de två grupperna kring orsaker så ser vi att den *ordinarie gruppen* oftare anger tidsbrist och motivationsproblem medan den *mindre gruppen* oftare anger medicinska, fysiska och psykiska skäl så som mobbning eller tragiska händelser.

3.3 Utbildning

I detta avsnitt redovisas elevernas svar på frågor angående deras nuvarande studier, deras framtida planer för fortsatta studier samt föräldrarnas utbildning.

Tabell 10. Hur trivs eleverna med sina studier?

Hur trivs du med dina studier?	Ordinarie gruppen N=60	Mindre gruppen N=30
Mycket bra	15 %	2 %
Bra	65 %	73 %
Inte så bra	16 %	15 %
Inte alls	4 %	10 %

Tabellen visar att eleverna i den ordinarie gruppen trivs i större utsträckning mycket bra med sina studier. 10 % i den *mindre gruppen* trivdes inte alls med sina studier mot 4 % i den *ordinarie gruppen*. Det går inte att visa någon signifikant skillnad.

När vi jämför hur eleverna trivs med sina studier i stort mot hur de upplever ämnet idrott och hälsa A ser vi att i den *mindre gruppen* så trivs 75 % *mycket bra* eller *bra* med studierna i stort. 37 % av dessa elever upplever idrottsämnet som *övervägande positivt* eller *ganska positivt*. Det är alltså en betydligt större andel elever i den *mindre gruppen* som trivs med sina studier i stort än med idrottsämnet. Vi kan se samma tendens i den *ordinarie gruppen*. 80 % trivs med sina studier i stort mot 65 % som upplever idrottsundervisningen som positiv. Här är inte skillnaden lika stor som i den *mindre gruppen*.

Tabell 11. Elevernas framtida planer för fortsatta studier på högskola.

Ingår det i dina planer på att fortsätta studera på högskola inom några år?	Ordinarie gruppen N=60	mindre gruppen N=30
Ja	55 %	70 %
Nej	10 %	20 %
Vet ej	35 %	10 %

Hela 70 % i den mindre gruppen har planer på att fortsätta studera på högskola inom några år och det finns en tendens till skillnad mellan grupperna i stort. Många i den *ordinarie gruppen*, 35 %, vet inte om de kommer att fortsätta studera vid någon högskola inom de närmsta åren. Andelen som svarar nej på frågan är relativt lika mellan grupperna.

Tabell 12. Föräldrarnas utbildningsgrad.

Har dina föräldrar studerat på högskola?	Ordinarie gruppen N=60	mindre gruppen N=30
Ja, mamma	26 %	17 %
Ja, pappa	7 %	3 %
Ja, båda	31 %	41 %
Nej, ingen	24 %	29 %
Vet inte	12 %	10 %

I tabell 12 går det inte att utläsa några stora skillnader mellan grupperna. 63 % av hela urvalet har minst en förälder som tidigare har studerat vid någon högskola.

På frågan vilket betyg eleverna hade när de slutade grundskolan svarade 1 %, av hela urvalet, att de hade betyget IG, 53 % betyget G, 34 % VG och 12 % betyget MVG. Det gick inte att se någon skillnad mellan grupperna vad gällde betygfördelningen i årskurs 9.

3.4 Hur beskriver gymnasieeleverna sina erfarenheter av deras upplevda hälsa?

Tabell 13. Elevernas tillfredställelse med sitt hälsotillstånd.

Är du nöjd med ditt allmänna hälsotillstånd?	Ordinarie gruppen N=60	mindre gruppen N=30
Ja	38 %	8 %
Ganska	50 %	2 %
Nej	12 %	90 %

Här finns en stor skillnad mellan grupperna. Hela 90 % i den *mindre gruppen* svarade att den inte är nöjda med sitt allmänna hälsotillstånd. Hälften av den *ordinarie gruppen* svarade att de var ganska nöjda. Totalt sätt är det bara 28 % som är nöjda med sitt hälsotillstånd.

På frågan hur de vill förbättra sitt hälsotillstånd så svarade bägge grupperna väldigt lika. Övervägande delen, 80 %, vill förbättra sina kostvanor eller motionsvanor. 17 % vill förbättra hälsan genom stresshantering och endast några få ville ändra sina rökvanor.

Tabell 14. Elevernas inställning till sin kropp.

Är du nöjd med din kropp?	Ordinarie gruppen N=58	mindre gruppen N=29
Ja	21 %	7 %
Ganska	65 %	55 %
Nej	14 %	38 %

Här finns det en signifikant säkerställd skillnad mellan grupperna ($P=0,001$). Resultatet visar att eleverna i den *mindre gruppen* är betydligt mer missnöjda med sin kropp än de i den *ordinarie gruppen*.

Tabell 15. Elevernas uppfattning kring deras motionsvanor som vuxna.

Tror du att du kommer idrotta/träna/motionera som vuxen?	Ordinarie gruppen N=58	mindre gruppen N=30
Ja	71 %	80 %
Nej	2 %	0 %
Tveksam	27 %	20 %

I tabell 15 så var det 75 % av hela urvalet som tror att de kommer idrotta/träna/motionera som vuxna. Det fanns ingen signifikant skillnad mellan grupperna. Negativa upplevelser av idrottsundervisningen innebär inte att eleverna inte tror att de ska motionera som vuxna.

3.5 Vilka skäl kan enligt läraren finnas till att elever inte deltar i den ordinarie idrottsundervisningen i den undersökta skolan och vad kan göras annorlunda?

I femte delen av vårt resultat så svarar vi på frågeställningen ”*Vilka skäl kan enligt läraren finnas till att elever ej deltar i den ordinarie idrottsundervisningen i den undersökta skolan och vad kan göras annorlunda?*” Intervjun ligger till grund för att besvara denna frågeställning.

Respondenten menar att de flesta som väljer bort den vanliga idrotten gör det på grund av psykiska besvär då de på något sätt känner ångest, oro eller ovilja att delta. Eleverna kommer till idrott och hälsa i mindre grupp med remiss från antingen kuratorn eller skolsyster. Det är sedan upp till eleverna själva, om de vill, att berätta den verkliga orsaken till varför de börjar på idrott och hälsa i mindre grupp. Ibland kan det vara så att det skrivs i remissen en annan anledning då den verkliga kan vara för känslig. Respondenten betonar att en del elever har växt upp i fruktansvärda uppväxtmiljöer med narkotika, incest och misshandel som en del i vardagen. Varje elev är unik och har sin egen historia att berätta men en av de vanligaste orsakerna till varför eleverna väljer bort den ordinarie idrotten är ångest. Det kan vara en otrolig ångest som byggs upp, ibland snabbt och ibland kan den byggas upp genom olika händelser under många år, vilket kan resultera i exempelvis ont i magen, svårt att sova och svår psykisk stress.

Skälen är många till varför eleverna väljer bort idrotten. Men om man försöker läsa mellan raderna kan man hitta en gemensam nämnare, enligt respondenten är det obehagskänslan att behöva gå dit. Att ha ont i magen kan vara ett tecken på nervositet och osäkerhet och kan bero på hur idrottsläraren bemöter dig vid vissa situationer.

”Eleverna kan komma och ha glömt kläder och om man då skäller ut dem inför alla och svär till och med, så vinner man dem inte. Man kan ta det efteråt och prata – Är du orolig för någonting?”

Hon berättar att idrottslärare i sig kan vara ett direkt skäl till varför många elever får psykiska besvär med idrottslektionerna. Alltför ofta så hör hon historier som berättar om idrottslärare som vid upprepade tillfällen har skrikit och kränkt elever. Det kan vara så att läraren klagat på elevens prestation och på så sätt skapar en klump i magen hos den eleven.

”Många skulle aldrig bli lärare. Vi har alldeles för många tokiga idrottslärare. Det kommer nya hitlertyper hur man än bär sig åt. Vi hade en lärarkandidat här och eleverna sa; släng ut den där, han kommer aldrig att bli bra.// Han tyckte målet var att de skulle spy efter hans lektion. Det är bara 2 år sedan detta hände. Då var det en bra idrottslektion tyckte lärarkandidaten, då tänkte jag; herregud!”

Det kan vara svårt att lokalisera eventuella fel eller brister i idrottsundervisningen. Men respondenten markerar att skylla på någon speciell kan kännas svårt och det är vanligt att idrottsläraren skyller på den läraren som eleven eller eleverna haft innan.

”Om du frågar idrottslärare på gymnasiet så skyller dem på högstadiet och om du frågar högstadiet så skyller dem på mellanstadiet osv. ”

Respondenten berättar att elever som blir kränkta i omklädningsrummet av kamrater får dåligt självförtroende och det ger psykiska problem som i sin tur skapar olust att idrotta i skolan. Men bara för att man inte gillar skolidrott så behöver man inte tycka att det är tråkigt att motionera på fritiden. Hon lyfter fram att det är väldigt många elever som tycker det är jobbigt att motionera i stor grupp och med andra.

Att lärare inte lyssnar tillräckligt på sina elever är också en anledning till varför elever väljer bort den vanliga idrotten tror hon.

”Man skall inte avbryta och säga att det är så kul, det kan det ju uppenbarligen inte vara när de försöker göra sig hörda. Lyssna på dem! ”

Många elever försöker göra sig hörda och ge signaler men om du som lärare inte lyssnar till rätt saker så är det omöjligt att uppfatta vad eleven försöker säga till dig. Det är otroligt viktigt att försöka se dessa signaler då det kan vara ett desperat rop på hjälp.

När vi frågar om vad som kan göras annorlunda för att förbättra idrottsundervisningen svarar hon väldigt snabbt; *bemötandet!*

Bemötandet är otroligt viktigt. Redan vid första tillfället när man som idrottslärare möter en ny klass eller elev så måste man försöka förstå vad denna grupp eller individ behöver för att lyckas. Om idrottsläraren visar respekt för eleverna visar de respekt tillbaka, och om läraren lyssnar när eleverna pratar så lyssnar eleverna när läraren pratar och så vidare, hon sammanfattar det med: *ömsesidig respekt helt enkelt.*

De medicinska skälen till varför eleverna väljer bort den vanliga idrottsundervisningen kan vara allergi, astma, infektionskänslighet och svåra sjukdomar. Läraren berättar om en elev som nyligen fick reda på att hon har ett hjärtfel. Detta hjärtfel är allvarligt och medför att hon inte kan fortsätta spela fotboll på den höga nivå som hon gjort tidigare. Ett stort problem som har vuxit fram är hennes rädsla för att dö när hon anstränger sig men också när hon får hjärtpåslag av exempelvis ett prov. Den dödsångest som hon får när hennes hjärtfrekvens ökar medför ett psykiskt hinder i vardagen och medför att hennes skäl blir både medicinskt och psykiskt. Nu jobbar de väldigt mycket tillsammans med fysiologi och med hur hjärtat fungerar för att öka faktakunskaperna kring problemet. Detta arbetssätt blir väldigt individualiserat, men ger otroliga resultat för eleven menar respondenten då den psykiska rädslan försvinner när kunskapen ökar.

CP-skada, idrottsskador, medfödda fel, handikapp av olika slag är orsaker på fysiska skäl som kan leda till att eleven väljer bort den ordinarie idrottsundervisningen. Dessa fysiska skäl kan dock leda till att det uppstår psykiska problem som i sin tur är den egentliga orsaken till varför eleven väljer bort den ordinarie idrotten. Vidare berättar hon att de flesta som kommer hit av fysiska skäl upplever en otrolig lättnad då de ibland har känt en rädsla över att någon ska fälla en kommentar på den vanliga idrotten som slår hårt mot deras självkänsla.³⁵

3.6 Sammanfattning av resultatet

Den *mindre gruppen* upplever eller upplevde idrottsundervisningen, både på gymnasiet och på grundskolan, som mer negativ än den *ordinarie gruppen*. Den största skillnaden mellan grupperna angående upplevelser i idrottsundervisningen kunde ses från tiden i grundskolan.

³⁵ Intervju 21/3 2007 med kvinnlig idrottslärare för *mindre gruppen*, bandupptagning med utskrifter, i författarnas ägo.

Skillnaden är statistiskt säkerställd då 74 % av eleverna som läser i den *mindre gruppen* mot 33 % i den *ordinarie gruppen* var övervägande negativa eller likgiltiga till idrottsämnet i grundskolan. Skälen till att de upplever ämnet på detta sätt är oftast psykiska. 15 % av hela urvalet lägger skulden på idrottsläraren till varför de känner så.

Omklädning och duschning är de två största faktorerna till varför eleverna har negativa upplevelser av idrottsämnet. Över hälften av eleverna i den mindre gruppen anger någon form av bollsport som det moment de tycker sämst om medan dans är det moment som den ordinarie gruppens elever tycker sämst om. På frågan vad eleverna vill förändra med ämnet så tycker en relativt stor andel, 24 %, av den *ordinarie gruppen* att ämnet måste individanpassas mer, i den mindre gruppen var det mer spridning mellan svaren.

Av hela urvalet så motionerar/idrottar/tränar 66 % minst en gång i veckan under 30 minuter eller mer. Det finns ingen signifikant skillnad mellan grupperna men den ordinarie gruppen ägnar sig mer, 29 % (*ordinarie gruppen*) mot 7 % (*mindre gruppen*), åt föreningsidrott än den mindre gruppen. Eleverna i båda grupperna har en positiv inställning till idrott/motion/träning, 88 % (*ordinarie gruppen*) mot 94 % (*mindre gruppen*), och deras föräldrar har en nästan snarlik inställning. Av de elever som tidigare varit aktiva inom föreningsidrotten men nu slutat så ser man att eleverna i den ordinarie gruppen oftast slutar på grund av tidsbrist eller motivationsbrist medan eleverna i den mindre gruppen oftast slutar på grund av medicinska, fysiska eller psykiska skäl så som mobbning.

En hög andel, 80 % (*ordinarie gruppen*) mot 75 % (*mindre gruppen*), av båda grupperna trivs bra eller mycket bra med sina studier i stort. Det kan jämföras med deras upplevelser av ämnet idrott och hälsa på gymnasiet då endast 37 % i den *mindre gruppen* och 60 % i den *ordinarie gruppen* svarar att de har positiva upplevelser av ämnet. Varken familjen eller kompisarna har särskilt stor betydelse för någon av grupperna. Den *mindre gruppen* har en större andel, 70 % mot 55 % (*ordinarie gruppen*), som har planer på att studera på högskola inom några år. Vad gäller deras föräldrars utbildningsgrad går det inte att utläsa någon betydande skillnad grupperna emellan.

Eleverna i den *mindre gruppen* är mycket missnöjda med sitt allmänna hälsotillstånd, hela 90 % mot bara 12 % i den *ordinarie gruppen* av de tillfrågade svarar nekande på frågan om de är nöjda med sitt allmänna hälsotillstånd. Det är statistiskt säkerställt att eleverna i den mindre

gruppen är betydligt mer missnöjda med sin kropp än eleverna i den ordinarie gruppen. Majoriteten, 71 % (*ordinarie gruppen*) och 80 % (*mindre gruppen*), i de båda grupperna tror att de kommer motionera som vuxna.

De flesta, enligt respondenten, som väljer bort den vanliga idrotten gör det på grund av psykiska besvär då de på något sätt känner ångest, oro eller ovilja att delta. Idrottslärare i sig kan vara ett direkt skäl till varför många elever får psykiska besvär med idrottslektionerna. Allt för ofta berättas historier om idrottslärare som har vid upprepade tillfällen skrikit och kränkt elever. Elever som blir kränkta i omklädningsrummet av kamrater får, enligt intervjurespondenten, dåligt självförtroende och det ger psykiska problem som i sin tur skapar olust att idrotta i skolan. Den största och viktigaste förändringen som måste till är bemötandet mot eleverna från idrottsläraren.

4. Diskussion

Studiens huvudsyfte var att öka kunskapen kring elever som väljer att inte delta aktivt på idrottslektionerna. Vi ville också försöka utläsa skillnader och likheter mellan elever på en gymnasieskola som läser idrott och hälsa och elever på samma skola som valt att läsa ämnet i mindre grupp.

I diskussionsdelen kommer vi att analysera och problematisera resultatet utifrån den tidigare forskningen, vår teoretiska ansats och de frågeställningar som arbetet hade som utgångspunkt för att besvara syftet. Vi har delat upp diskussionsdelen i fem delar. Den första delen behandlar våra resultat utifrån vår teoretiska ansats. I den andra delen diskuterar och jämför vi våra resultat mot den tidigare forskningen som gjorts på ämnet. I den tredje delen diskuterar vi allmänt kring våra resultat och studien i stort. Den avslutande diskussionen och slutsatser beskrivs i del fyra och förslag till vidare forskning görs i del fem.

4.1 Resultat diskuteras med hjälp av vår teoretiska ansats

Vi beskrev att habitus är som en ryggsäck där vi samlar på oss olika erfarenheter och dessa påverkar sedan hur vi handlar i olika situationer. Det man hade samlat på sig i ryggsäcken var inte omöjligt att bli av med men det var ganska svårt att förändra. Om man försöker implicera

detta synsätt på eleverna och till idrottsämnet så blir det komplicerat dels på grund av att det inte är en och samma idrottslärare som följer eleven hela skolgången, dels för att läraren inte kan vara med överallt.

Våra resultat visade att det var hela 74 % av eleverna i den *mindre gruppen* som redan i grundskolan kände en likgiltighet eller var övervägande negativa till ämnet Idrott och hälsa. Om de redan i grundskolan har en sådan inställning till ämnet så borde eleverna enligt Bourdieus teorier ha samma uppfattning på gymnasiet. Innehållet i ryggsäcken som vi bär på, vårt habitus, var som vi tidigare nämnt ganska svårt att förändra men det går även om det sker långsamt, med andra ord så kan man säga att vårt habitus är trögrörligt. I gymnasiet så tyckte 65 % av eleverna i den *mindre gruppen* att idrotten i skolan var övervägande negativt eller så kände de en likgiltighet till ämnet. Det är en minskning med 9 % och innebär att fler elever tycker bättre om idrottsundervisningen på gymnasiet. Om nu elevernas habitus är svårföränderlig så var det ändå något som gjorde att deras inställning förändrades gentemot ämnet. Kan det vara så att det finns andra faktorer som påverkar och vilka faktorer skulle det då kunna vara?

I resultatdelen presenterade vi även citat där eleverna fick ange orsaker till varför de uppfattade ämnet negativt eller likgiltigt. Många elever svarade att det var läraren som var anledningen. Andra anledningar som ofta beskrevs berörde elevernas psykiska inställning och obehag till ämnet. Dessa orsaker som eleverna angav fick oss att börja tänka på Bourdieu och hans begrepp om det symboliska kapitalet. För att en människa ska få symboliskt kapital måste det erkännas av någon för att det ska få något värde. Lagsporter är ett, enligt oss, otroligt bra exempel på hur en individ kan få symboliskt kapital. En förutsättning är dock att alla får vara delaktiga i spelet och erkännas som individer.

Ett fält definierades genom dess symboliska kapital som där, i det specifika fältet, värderas högt. Vi skulle vilja beskriva skolan som ett stort fält som i sin tur består av massor med mindre fält. Idrotten i skolan skulle vi vilja beskriva som ett eget fält där de förs strider om vilka värden som ska råda. Idrottsläraren är den som har tilldelats högst status och den som bestämmer. För att kunna ingå i det här fältet och erövra ett symboliskt värde måste man behärska vissa kunskaper annars kan, eller får man inte ingå. Då vårt resultat visar att många av eleverna har negativa erfarenheter från idrottsläraren så drar vi den slutsatsen att läraren har en betydande roll för hur elevernas habitus kommer att utvecklas. Läraren hjälper också

till att skapa ett skolidrottsfält där läraren och alla elever ingår. Problematiken som uppkommer är återigen att alla elever har olika ryggsäckar som är fyllda med olika erfarenheter och gör situationen svårhanterlig för idrottsläraren. I intervjun som vi gjorde betonade respondenten vikten av att kunna bemöta eleverna på rätt sätt för att alla elever är så olika. Enligt Bourdieu formar människan sin kunskap och föreställning om sin omvärld utifrån de upplevelser och erfarenheter i livet. Eftersom människor bär på så många olika erfarenheter kan det enligt vår mening inte vara så lätt som idrottslärare att skapa ett fält där alla elever trivs och mår bra. Man ska också komma ihåg att idrottsläraren är en individ som har samlat på sig erfarenheter, vilket har skapat hans specifika habitus.

Kan det då vara så att eleverna vet att det är bra att motionera eller idrotta men ändå väljer bort idrotten på grund av deras habitus? Vi tror att det antagligen är så och kommer säkert att förbli om man inte gör någon förändring som påverkar elevernas habitus. På frågan hur eleverna skulle vilja förändra idrottsundervisningen svarade hela 25 % i den *ordinarie gruppen* att de ville ha en mer individanpassad idrottsundervisning. När vi ser hur många elever i den ordinarie gruppen som vill ha en mer individanpassad idrottsundervisning så tror vi att skolan och idrottslärarna måste börja tänka i nya banor för att anpassa sig till eleverna och hitta nya former för att skapa ett mer flexibelt fält och på så sätt hjälpa de som har negativ habitus.

4.2 Resultat diskuteras med hjälp av tidigare forskning

Både vår undersökning och Lena Larssons visar att det oftast ligger psykiska orsaker till varför eleverna väljer att inte delta på idrottslektionerna.

Sociologen Ulf Blomdahl beskrev i sin studie *Folkrörelserna och folket* att föräldrars engagemang har stor betydelse för barnens val. Vi såg däremot i vår undersökning att en stor andel av eleverna anser att familjen och kamraterna inte haft någon större betydelse för deras intresse och den attityd till idrott, motion och träning som de har idag. Detta gäller för bägge grupperna. De flesta elever i vår undersökning uppgav dock att deras inställning till idrott, motion och träning stämmer överrens med deras föräldrars. Resultatet är enligt oss en aning motsägelsefullt då vi tror att eleverna vill vara självständiga och kanske skriver att familjen och kamrater har en mindre betydelse än vad den i verkligheten har.

Vi kunde inte se någon skillnad mellan grupperna rörande deras boende då hela 96 % av hela urvalet bodde i villa, radhus eller bostadsrätt. Om vi som Blomdahl tar boendet som formel för att räkna ut vilken socioekonomisk grupp man tillhör så skulle en stor majoritet av eleverna i vår undersökning hamna i de högre samhällsklasserna. Enligt Blomdahl så finns ett tydligt samband mellan vilken socioekonomisk grupp man tillhör och hur aktiv man är i föreningsidrotten. Vi såg en markant övervikt i vår studie för den *ordinarie gruppen* gällande deras aktiva deltagande i föreningsidrotten. Eleverna i vår studie har således andra faktorer som avgör om de ingår i någon idrottsförening eller inte.

I vår undersökning uppgav procentuellt fler elever att idrottsundervisningen i grundskolan upplevdes som mer negativt än gymnasieskolans undervisning. Annika Strandell fann i sin undersökning att det var klara skillnader mellan könen bland grundskoleleverna, där pojkarna i högre omfattning svarade att de tycker om idrottsämnet.³⁶ Denna studie har inte haft någon avsikt att se till skillnader mellan könen men då 80 % av eleverna i den *mindre gruppen* bestod av flickor kan vi ändå urskilja samma mönster, även i vår studie så är det en större andel flickor som upplevde idrottsundervisningen i grundskolan som mer negativt jämfört med pojkarna. Strandell skriver i sin rapport att skolan håller på att hitta nya arbetsformer som utgår från att barn och ungdomar deltar i planeringsarbetet. Strandell skriver också att nya arbetssätt har utvecklats där man prioriterar barn och ungdomars personliga mål där läraren agerar mer som en handledare. Detta arbetssätt som hon beskriver ska vara av speciell betydelse för de fysiskt inaktiva eleverna som har svårt att finna sig tillrätta med de nuvarande formerna för fysisk aktivitet i skolan. Om vi sätter hennes ”vision” i relation till våra resultat ser vi att det är den *mindre gruppen* som har kommit längst, om vi ser till att hitta nya arbetsformer. Många elever i den *mindre gruppen* har gått ifrån ångestframkallad idrottsundervisning till en stimulerande och utvecklande sådan.

Många i vår studie, 71 % i den *ordinarie gruppen* och 80 % i den *mindre gruppen*, tror att de kommer att idrotta, motionera eller träna som vuxna. Lars-Magnus Engström visar att betyget i årskurs 8 är signifikant relaterat till motionsbenägenheten 26 år senare. Då endast 46 % av eleverna hade VG eller MVG när de slutade grundskolan tror vi att det är många som överskattar sina framtida aktiviteter rörande motion och träning.

³⁶ Strandell, 2000, s. 18.

Ian Wellard hävdar att skolor (oftast omedvetet) diskriminerar många elever med grund för elevernas kroppsliga utföranden, medan de snarare borde ha i åtanke att se till varje elevs vilja att delta. Många av de intervjuade eleverna i hans undersökning kände helt enkelt att de inte passade in i skolans och omvärldens värderingar på hur en "kropp" skulle bete sig och vara. Många elever i vår studie beskriver liknande scenarion där idrottsläraren diskriminerat dem på grund av deras prestationer. Detta styrks också av intervjurespondenten som tagit del av många liknande historier. Det är framförallt eleverna i den *mindre gruppen* som känner eller har känt sig "missanpassade" i idrottsundervisningen. Det är först nu med nya arbetsformer och ny lärare som dessa elever börjar känna rörelseglädje. Vi tror att det fortfarande finns många elever i den ordinarie undervisningen som känner att den undervisningsformen som bedrivs idag inte är stimulerande.

4.3 Vidare diskussion kring våra resultat och studien i stort

På den öppna frågan, i enkäten, rörande deras upplevelser och varför de känner så för ämnet svarade 15 % av hela urvalet att deras negativa upplevelser har någon anknytning till idrottsläraren. På fråga 22 i enkäten undrade vi om eleverna upplevde något av följande som negativt för deras upplevelser av idrottsämnet. Svartalternativen var förflyttning till idrottshallen, omklädning, duschning, samgymnastik eller ett eget fritt svartalternativ. Ingen av eleverna hade skrivit läraren under det fria alternativet. Duschning och omklädning var de vanligaste orsakerna. Vi finner det lite märkligt att eleverna har angivit omklädning och duschning som en stor bidragande faktor till att de upplever ämnet på detta negativa sätt istället för att påpeka dessa faktorer i de öppna svartalternativen. Anledningen till detta kan enligt oss vara att det är lättare att skriva negativa saker om någon annan, exempelvis läraren, än behöva skriva negativt om sig själv. Vi tror att elever som har problem med omklädning och duschning i offentliga miljöer på något sätt skäms för sin kropp. Det kan då vara enklare att bara behöva sätta ett kryss i en ruta än att uttrycka detta i skrift.

I tabell 14 kunde vi se att 38 % i den *mindre gruppen* hade svarat nej på frågan om de var nöjda med sin kropp. Bara 7 % i samma grupp hade svarat ja på frågan. Dagen samhälle, enligt oss, skapar ett utseendefixerat ideal som speglar av sig på våra ungdomar och deras sätt att se på sig själva. Miljön kring hela idrottsundervisningen är väldigt utsatt för exponering av den egna kroppen, speciellt duschning och omklädning. Med detta i åtanke och den höga andelen som svarat att de är missnöjda med sin kropp är det enligt oss inte så konstigt varför

många känner ett obehag inför idrottslektionerna. I känsliga frågor som denna kan mörkertalet vara högt och i så fall är det extra alarmerande. Det kanske inte bara är lektionerna, lärarna och formen som måste förändras för att minska frånvaron i ämnet, man kanske även ska förändra rutinerna kring omklädning och duschning och göra omklädningsrummen mer privata.

I *ordinarie gruppen* trivdes 80 % av eleverna mycket bra eller bra med sina studier i stort. När samma grupp besvarade frågan hur de upplever ämnet idrott och hälsa svarade bara 60 % att de hade positiva upplevelser av ämnet. Samma jämförelse gjordes i den *mindre gruppen* och där var skillnaden ännu större. 75 % trivdes bra eller mycket bra med sina studier medan bara 37 % upplevde idrottsämnet som positivt under tiden som de deltog i den ordinarie idrottsundervisningen. Dessa resultat stärker vår hypotes och tro på att den ordinarie idrottsundervisningen är ålderdomlig och måste genomgå en förändring. Det verkar som att övriga ämnen har klarat övergången till en mer individanpassad undervisning bättre än idrottsämnet. Undervisningen i idrott skiljer sig från de övriga ämnena då eleverna ofta jobbar i grupp och deras samarbetsförmåga sätts på prov. Det står dock ingenstans i kursplanen för idrott och hälsa A att eleverna ska betygsättas utifrån deras samarbetsförmåga och hur de fungerar i grupp. Utifrån kursplanen finns det alltså inga restriktioner som gör att eleverna inte skulle kunna jobba helt individuellt.

4.4 Avslutande diskussion och slutsatser

Situationen som råder i dagens idrottsundervisning på gymnasiet är enligt oss ohållbar. Med ohållbar här menar vi att ämnet inte lever upp till kursplanens mål och kriterier på att nå alla individer. Vår studie visar att många elever som har möjlighet att delta i idrottsundervisningen ändå väljer av olika anledningar att inte vara med. En förändring av idrottsundervisningen måste göras då den tappar mark mot övriga ämnen och på så sätt förlorar status. Vidare visade denna undersökning att det är främst psykiska orsaker som gör att eleverna inte deltar i undervisningen. Anledningen till att vissa elever känner på detta sätt kunde bero på flera olika faktorer men vi tycker oss se två stora variabler som sticker ut från de övriga. Dessa två är läraren och hur undervisningen utformas. Skolminister Jan Björklund och hans medarbetare på utbildningsdepartementet vill förändra skolan så att lärarens auktoritet stärks. Vi tycker att deras resonemang är ett steg tillbaka i utvecklingen då de vill införa ordningsbetyg. Vi menar att framtidens skola måste jobba mer med eleverna och skapa ett klimat där eleverna trivs och känner sig trygga. För att implicera detta synsätt på idrottsundervisningen måste den

förändras. Vi kunde se att formen i den *mindre gruppen* tilltalade många elever både fysiskt och psykiskt. Att arbeta på detta sätt med idrott och hälsa tror vi främjar elevers psykiska och fysiska hälsa. Vi förstår att det finns det en ekonomisk problematik med att bara vara 8 elever på en lärare då skolans ekonomi hela tiden står under hög press, men går det att sätta en prislapp på människors hälsa? Givetvis kostar det otroligt mycket pengar att anställa så många fler idrottslärare men ur ett långsiktigt perspektiv så tror vi att samhället i slutändan med fler friska och hälsosamma medborgare tjänar på det.

Vår intervjurespondent beskrev att bemötandet från lärare till elev måste bli bättre för att ”vinna” dem. Om grupperna görs mindre så får läraren mer tid för varje elev och hinner bemöta alla elevers olika behov. Mindre grupper kan också leda till att undervisningen blir mer individanpassad vilket var något som många elever efterlyste som förändring.

Vi hoppas att vår studie kan leda till ökad förståelse för de elever som inte deltar i idrottsundervisningen. Genom att förändra formen på undervisningen tror vi att fler elever skulle hitta rörelseglädjen och ta med sig nyttiga erfarenheter från ämnet. Om eleverna på grund av dessa förändringar tar med sig övervägande positiva upplevelser från idrottsundervisningen har skolan lyckats.

4.5 Förslag till vidare forskning

För att gå mer djupgående i problematiken kring elevers frånvaro i idrottsämnet hade det varit intressant att göra en stor kvalitativ undersökning. En större landsomfattande undersökning från Skolverket skulle kanske ge en klarare bild på vad som måste förändras. En undersökning av den magnituden skulle kunna få regeringen att satsa mer pengar på skolidrotten. Ett annat forskningsprojekt kunde vara att en hel kommun får agera som ”testkommun”. Alla skolor i den kommunen skulle under några års tid bedriva idrottsundervisningen i mindre grupper. Eleverna skulle fortlöpande utvärderas genom enkäter och intervjuer. Omklädningsmomentet som många i vår studie tyckte var jobbigt skulle exempelvis kunna ske mer privat. Undervisningen skulle vara helt individanpassad för att tillgodose elevernas olika behov. Denna typ av interventionsforskning skulle vara till nytta för både staten, elever och lärare.

5. Käll- och litteraturförteckning

5.1 Otryckta källor

I författarnas ägo

Enkät svar i original

I författarnas ägo

Bandupptagning med utskrifter

Intervju 2007-03-21, med lärare, kvinna, 50 år.

I författarnas ägo

Arbetsplan för idrott och hälsa i mindre grupp.

5.2 Tryckta källor

Blomdahl Ulf, *Folkrörelserna och folket – med utblick mot framtiden* (Stockholm: Carlssons bokförlag, 1990).

Bourdieu Pierre, *Kultursociologiska texter* (Stockholm: Brutus Östlings bokförlag, 1993).

Bourdieu Pierre, *Praktiskt förnuft – Bidrag till en handlingsteori* (Göteborg: Bokförlaget Daidalos, 2004).

Bourdieu Pierre, *Kultur och kritik* (Göteborg: Bokförlaget Daidalos 1991).

Engström Lars-Magnus, *Idrott som social markör* (Göteborg: HLS, 2000).

Larsson Lena, *Idrott och hälsa är ingenting för mig – En studie av elever som ej deltar i Idrott och hälsa A i två gymnasieskolor*, Examensarbete 10 p vid magisterutbildning i Idrott 2002-2003 på Idrottshögskolan i Stockholm, 2002/2003:1 (Stockholm: Idrottshögskolan, 2003).

Skolverket, *Läroplanen för de frivilliga skolformerna Lpf 94* (Stockholm: Norstedt Juridik AB, 2006).

Strandell Annika, *Sätt Sverige i rörelse 2001 Förskolan/skolan* (Stockholm: Folkhälsoinstitut, 2002).

Trost Jan, *Enkätboken* (Lund: Studentlitteratur, 1994).

Trost Jan, *Kvalitativa intervjuer*, Tredje upplagan (Stockholm: Studentlitteratur, 2004).

Wellard Ian, "Able bodies and sport participation: social constructions of physical ability for gendered and sexually identified bodies", *Sport, Education and Society*, 11 (2006:2).

5.3 Elektroniska källor

Skolverket (2005) Kursplan Idrott och hälsa A SKOLFS 2000:7

<<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0405&infotyp=23&skolform=11&id=3872&extraId=2087>>(2007-03-28)

6. Bilagor

6.1 Bilaga 1. Käll- och litteratursökning

Frågeställningar:

- Hur beskriver gymnasieeleverna i de olika grupperna sina erfarenheter och upplevelser av idrottsundervisningen, motion på fritiden, utbildning och upplevd hälsa?
- Vilka skäl kan enligt läraren till den mindre gruppen finnas till att elever inte deltar i den ordinarie idrottsundervisningen i den undersökta skolan och vad kan göras annorlunda?

VAD?

Ämnesord	Synonymer
Skolk Närvaro Attityder idrott Elever ej deltar Idrott och hälsa A Habitus Erfarenheter i idrottsundervisningen Upplevelser i idrottsundervisningen	Truancy Attendance

VARFÖR?

Dessa ämnesord är centrala för forskningsområdet och gav en bred bild av forskningen som var tillgänglig.

HUR?

Databas	Söksträng	Antal träffar	Antal relevanta träffar
Libris	Skolk	63	2
	Närvaro	325	3
	Habitus	86	5
	Elever ej deltar	1	1
	Attityder idrott	56	2
	Erfarenheter, idrott	9	0
	Upplevelser idrott	20	2
GIH Biblioteket	Idrott och hälsa A	292	2
Pub Med	Truancy	171	2
	Attendance	9082	1

KOMMENTARER:

Utöver våra sökningar har vi fått mycket hjälp från vår handledare och bibliotekets personal.

6.2 Bilaga 2. Missivbrev

Information angående enkätstudie

Hej

Vi är två studenter som studerar vid Gymnastik- och Idrottshögskolan i Sthlm. Vårt examensarbete som vi skriver nu inriktar sig på elevers inställning till fysisk aktivitet i stort och deras rörelsehistoria. Som metod för att samla in data skall vi använda oss utav en enkätstudie. Då merparten av eleverna är under 18 år är det vår skyldighet att informera föräldrar om deras barns medverkan.

Alla svar och övriga uppgifter kommer att behandlas anonymt och kommer endast att finnas tillgängliga för denna undersökning. Uppgiften om ert barns namn kommer endast att finnas tillgänglig för forskarna. Att fylla i enkäten beräknats att ta ca: 15-20 minuter.

Om ni önskar att ert barn **INTE** ska delta i denna undersökning ber vi er att returnera detta informationspapper med målsmans underskrift.

Medverkan i denna enkätstudie är frivillig och eleven kan välja att ej delta eller avbryta studien när som helst.

Den färdiga studien kommer att finnas tillgänglig för läsning via Gymnastik- och Idrottshögskolans hemsida. (www.gih.se)

Elevens namn

.....

Målsmans underskrift

.....

Martin Eirefelt
0703-777827
ihs1289@stud.ihs.se
Lärarstuderande

Andreas Hellquist
0736-258539
Ihs1299@stud.ihs.se
Lärarstuderande

6.3 Bilaga 3. Enkät till urvalet

FRÅGEFORMULÄR

Personliga uppgifter

Namn:.....

Klass:.....

1. Ålder.....

2. Flicka Pojke

3. Gymnasieprogram.....

4. Hur tar du Dig till skolan:

Går Cyklar Buss, Tåg Bil Annat sätt

5. Bostad:
Villa/radhus Hyreslägenhet Bostadsrätt

Fysisk aktivitet

6. Motionerar/idrottar/tränar Du på fritiden? (Minst 30 minuter/tillfälle)

Aldrig Då och då 1 ggr/v 2-3 ggr/v 4-5 ggr/v fler än 5 ggr/v

Vanligaste aktivitet.....

7. Om du motionerar/idrottar/tränar minst 1 ggr/v på fritiden varför idrottar/motionerar/tränar Du? (Fyll i det alternativet som lämpar sig bäst)

Må bra Prestera bättre Roligt Träffa kamrater Koppla av

Gå ner i vikt Bättre utseende

Annan orsak.....

8. Om Du aldrig eller då och då motionerar/idrottar/tränar på fritiden varför motionerar/idrottar/tränar Du oftast inte? (Fyll i det alternativet som lämpar sig bäst)

Tidsbrist Tråkigt Orkar inte Onödigt Ingen att gå med För dyrt

Annan orsak.....

9. Har Du möjlighet att motionera/idrotta/träna nära Din bostad? Ja Nej

10. Motionerar/idrottar/tränar Dina föräldrar?

Ja, mamma

Ja, pappa

Nej, ingen

11. Motionerar/idrottar/tränar Dina närmaste vänner?

Ja de flesta

Några

Nästan inga

12. Vilken grundinställning har Du till idrott/motion/träning i stort? Sätt bara ett kryss

Övervägande positiv

Övervägande negativ

Ganska positiv

Likgiltig

14. Vilken grundinställning tror Du Dina föräldrar har till idrott/motion/träning i stort.

Övervägande positiv

Övervägande negativ

Ganska positiv

Likgiltig

15. Vad har Din familj betytt för Ditt intresse och den attityd till idrott som du har idag?

Stor betydelse

Ganska stor betydelse

Inte så stor betydelse

Ingen betydelse alls

16. Vad har Dina kamrater för betydelse för Ditt intresse och den attityd till idrott/motion/träning som Du har idag?

Stor betydelse

Ganska stor betydelse

Inte så stor betydelse

Ingen betydelse alls

17. Om Du som yngre deltagit i idrottsverksamhet och sedan slutat, vad var de viktigaste skälen till avbrottet?

.....
.....

Idrott och hälsa i skolan

18. Hur upplever Du ämnet Idrott och hälsa i gymnasiet?

Övervägande positiv

Ganska positiv

Övervägande negativ

Likgiltig

19. Vad är de främsta orsakerna till att Du upplever idrottsämnet på detta sätt?

.....
.....

20. Upplever Du något av följande som negativt för Dina upplevelser av idrottsämnet?

- Förflyttning till idrottshallen Omklädning Duschning

Samgymnastik (flickor och pojkar tillsammans)

Annat.....

21. Tycker Du att Idrott och hälsa är ett viktigt ämne i skolan?

- Ja Ganska Nej

22. Är betyget i Idrott och hälsa viktigt för Dig?

- Ja Ganska Nej

23. Hur viktigt tycker du ämnet Idrott och hälsa är i förhållande till andra kärnämnen som matematik, engelska, svenska?

- Viktigare Lika viktigt mindre viktigt

24. Vad tycker du om timantalet i ämnet Idrott och hälsa i gymnasiet?

- Borde utökas Lagom Borde minskas Borde tas bort helt

25. Lär du dig något i Idrott och hälsa som Du har nytta av i livet?

- Ja Nej Vet ej

26. Om du svarat ja på fråga 25 ange vad Du lär Dig.....
.....

28. Är Dina föräldrar intresserade av Ditt betyg i Idrott och hälsa?

- Ja Ganska Nej

29. Är Du nöjd med Din prestationsförmåga i ämnet Idrott och hälsa?

- Ja Ganska Nej

30. Om Du inte är nöjd, vad är det som brister?

.....
31. Vilka moment tycker Du bäst om i idrottsundervisningen?

.....
32. Vilka moment tycker Du sämst om i idrottsundervisningen?

.....
33. Hur skulle Du vilja förändra idrottsundervisningen i skolan?

.....
34. Hur upplevde Du idrottsundervisningen i grundskolan?

Övervägande positiv Ganska positiv Övervägande negativ Likgiltig

35. Vilket slutbetyg i Idrott och hälsa hade du när slutade grundskolan

(årskurs 9)?.....

Hälsotillstånd

36. Är Du nöjd med Ditt allmänna hälsotillstånd?

Ja Ganska Nej

37. Hur skulle Du vilja förbättra Ditt hälsotillstånd. Vad skulle Du främst vilja förändra.
Sätt enbart ett kryss.

Kostvanor Motionsvanor Rökvanor Stresshantering

Annat.....

38. Röker Du?

Aldrig Ibland 1-2 cigg/dag 3-10 cigg/dag Mer än 10 cigg/dag

39. Röker någon av Dina föräldrar?

Ja, mamma Ja, pappa Ingen

40. Tror Du att Du kommer idrotta/motionera/träna som vuxen?

Ja Nej Tveksam

Utbildning

41. Hur trivs Du med Dina studier?

Mycket bra Bra Inte så bra Inte alls

42. Vad är viktigaste orsaken till att Du trivs/inte trivs med Dina studier?

.....

43. Ingår det i Dina planer att fortsätta studera på högskola inom några år.

Ja Nej Vet ej

44. Har Dina föräldrar studerat på högskola?

Ja, mamma Ja, pappa Nej Vet inte

45. Vilket yrke tror Du att Du kommer att ha i
framtiden?.....

46. Vilka yrken har dina föräldrar idag?

Kroppsuppfattning

47. Är Du nöjd med din kropp?

Ja Ganska Nej

48. Vad tycker du om din vikt?

Väger för mycket Lagom Väger för lite

6.4 Bilaga 4. Intervjumall

Intervjumall

- Hur startade det hela?
- Vilka skolor är med?
- Hur sker antagningen?
- Vilka bestämmer vilka som ska vara med?
- Hur får eleverna information om att grupperna finns?
- Uppdelningen av psykiska, fysiska och medicinska elever?
- Vilka orsaker får du höra?
- Vad skulle idrottslärarna göra annorlunda?
- Sam/sär?
- Idrott a, b, ihop?
- Hur många går tillbaka?
- Styrdokument/kursplaner? Samma olika?
- Vilka skäl tror du finns till varför eleverna väljer att ej delta i idrottsundervisningen?
- Hur ser elevernas bakgrund ut? Sociala klasser? Kön?
- Hur ser kursplanen ut för dessa elever?
- Hur ser undervisningen ut?